

Adósság vezérelte integráció?

Az európai államépítési folyamat támogatói számára az Amerikai Egyesült Államok mindig vonzó történelmi párhuzamot jelentett. Kétségtelen, míg az európai földrészen nem nagyon lehetett látni történelmi előképet az európai föderáció számára, addig a tengerentúli angolszász világ – azon belül is elsősorban a legsikeresebbnek tekinthető amerikai példa – több megoldási lehetőséget is kínált az európai egység híveinek.

Kezdetben a tengerentúli párhuzam azok képzeletét serkentette, akik az Európai Bíróság jogalkalmazó tevékenységében látták az integráció motorját. A múlt század hatvanas és hetvenes éveiben az Európai Bíróság egyes határozatai olyan alapelemeit fektették le, mint a közösségi jog közvetlen hatálya vagy elsőse a nemzeti joggal szemben. Az ekkoriban forradalminak tekintett újdonságok sokak számára a 19. század Amerikáját idézték, amikor a Legfelsőbb Bíróság ítélkező tevékenysége a hatásköreiket féltékenyen őrző államok hatalmát ásták alá a föderális szintet erősítve.

Mások az európai államépítés legnagyobb gátját a földrész nemzeti központú államfejlődésében látták. Számukra a nem etnikai alapú nemzetfejlődés amerikai modellje jelentette a lehetséges megoldást, ahol a démosz, azaz a jogok és kötelezettségek összessége alkotta az állampolgárság, azaz a politikai közösség alapját, nem pedig az etnikai elem. Az amerikai nemzet nemcsak ennek a modellnek a megvalósulását, de rendkívül sikeres példáját is jelentette, amely képes az etnikai ellentétek fölé egy racionális konstrukciót alkotva stabil, nemzetek feletti politikai keretet létrehozni. Ezt az ambíciót jelenítette meg a Maastrichti Szerződés az európai állampolgárság intézményesítésével. Sokan azt várták az új intézménytől, hogy az annyira áhított szupranacionális uniós intézményrendszer alapját képező politikai közösséget lehet általa megalkotni.

Az azóta történt események azonban csak részben igazolták a koncepciók lelkes támogatóinak elvárásait. Az európai integráció nem vált a bíróságok által létrehozott állammá, bár kétségtelen, hogy az Európai Bíróság komoly szerepet játszott az integráció szorosabbá válásában. Az európai állampolgárság sem teremtette meg az uniós szintű politikai közösséget, noha – különösen az Európai Parlament képviselői – sokat és sokszor hivatkoznak rá legitimációs alapként.

Az utóbbi néhány évben egy új forгатókönyv kezd népszerűvé válni az európai egységtörekvéseket támogató politikusok körében. A jövő elképzeléseinek középpontjában most a közös adósság áll. Szintén amerikai mintára, hiszen az Amerikai Egyesült Államok első pénzügyminisztere, Alexander Hamilton volt az a személy, aki a közös szövetségi szintű államadósság és a tulajdonképpen jegybanki feladatokat ellátó Egyesült Államok Első Bankja 1791-es létrehozásával sokak szerint az amerikai föderáció valós alapjait teremtette meg.

A közös adósságon alapuló államépítés gondolata 2020 óta népszerű az Európai Unióban. Ekkor hozta létre az Európai Tanács azt a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközt, amelynek az alapját a tagállamok garanciavállalásával az Európai Bizottság által felvett hitel jelenti. Noha az akkori döntés indokolásában hangsúlyos szerepet kapott annak rendkívüli és egyedi jellege, az elemzők egy része már akkor az európai integráció „hamiltoni pillanatáról” írt.¹ Noha a helyreállítási alap által folyósított támogatások és azok felhasználásának hatékonyságával kapcsolatban időről időre felmerülnek aggályok,² a konstrukció, úgy tűnik, népszerűvé vált, legalábbis az Európai Bizottságban.

Ursula von der Leyen tavalyi, az Európai Unió állapotáról szóló hagyományos beszédében említette először azt a tervét, hogy az európai gazdaságok versenyképességének, valamint a zöld és a digitális átállás támogatására egy Európai Szuverenitási Alapot hoz létre az Európai Bizottság.³ A Bizottság elnöke ekkor még csupán a kezdeményezés bejelentésére szorítkozott. Egy nappal később azonban Thierry Breton belső piacért felelős biztos blogbejegyzésében már egyértelműen arról tett említést, hogy az új alap pénzügyi fedezetét ismét a tagállamok közös pénzügyi erőfeszítése kell hogy megteremtse.⁴

A szeptember közepén tett kezdeményezés talán szépen lassan el is halt volna, ha a beszéd elhangzása előtt egy hónappal, augusztus közepén az amerikai kongresszus el nem fogadja az infláció csökkentéséről szóló törvényt, amely összességében négyszázmilliárd dollárt szán az amerikai gazdaság globális kihívásoktól való megvédésére. Az európai válaszlépésnek szánt javaslat azonban így is a tagállami és pártok közötti viták keresztútjába került.⁵

Az Európai Bizottság azonban, úgy tűnik, nem téríthető le a hamiltoni útról. Ursula von der Leyen az Európai Tanács tavaly decemberi ülésén idén nyárra ígérte az Európai Szuverenitási Alap felállítását, amelynek pénzügyi hátterét

¹ NAVRACSICS 2020.

² CARREÑO-MULLER-GONCALVES 2023.

³ European Commission 2022.

⁴ BRETON 2022.

⁵ MATTHEWS 2023.

továbbra is a tagállamok garanciáján alapuló közös hitelfelvétel jelentené.⁶ Az, hogy az Európai Néppárt és a zöldek szkepszise átfordítható-e, illetve egyes tagállamok távolságtartása támogatássá alakítható-e, nagyjából el is dönti az új kezdeményezés sorsát. Mindenesetre most, az orosz–ukrán háború világgazdasági hatásai és az azokra adott amerikai válasz fényében reális jövőképnek tűnik a közös adósság által egyre szorosabbá váló európai együttműködés.

2023. március 7.

Felhasznált irodalom

- ALLENBACH-AMMANN, János (2022): Commission President: EU Sovereignty Fund Will Be Proposed in Summer. *Euractiv*, 2022. december 14. Online: www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/commission-president-eu-sovereignty-fund-will-be-proposed-in-summer/
- BRETON, Thierry (2022): *A European Sovereignty Fund for an Industry "Made in Europe"*. European Commission, 2022. szeptember 15. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_5543
- CARREÑO, Belén – MULLER, Robert – GONCALVES, Sergio (2023): EU's Record Recovery Fund at Risk as Countries Struggle to Meet Deadline. *Reuters*, 2023. január 16. Online: www.reuters.com/markets/europe/eus-record-recovery-fund-risk-countries-struggle-meet-deadline-2023-01-16/
- European Commission (2022): *2022 State of the Union Address by President von der Leyen*. 2022. szeptember 14. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_5493
- MATTHEWS, David (2023): Proposed European Sovereignty Fund Faces Opposition from MEPs. *Sciencebusiness.net*, 2023. február 9. Online: <https://sciencebusiness.net/news/Sovereignty/proposed-european-sovereignty-fund-faces-opposition-meps>
- NAVRACSICS Tibor (2020): *A hamiltoni pillanat, avagy ki fizeti a révést?* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. május 27. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/05/27/a-hamiltoni-pillanat-avagy-ki-fizeti-a-revest>

⁶ ALLENBACH-AMMANN 2022.